

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРАХУНКУ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Безкровний О.В., к.е.н.

Досліджено сутність економічної категорії «податкове навантаження». Охарактеризовано методичні підходи до обчислення рівня податкового тиску на конкретного платника. Обґрунтовано доцільність розрахунку податкового навантаження на сільськогосподарське підприємство. Визначено спосіб впливу рівня податкового навантаження на фінансові результати діяльності в галузі сільського господарства.

Investigational essence of economic category «tax loading». The methodical going is described near the calculation of level of tax pressure on a concrete payer. Grounded expedience of calculation of the tax loading on an agricultural enterprise. Certainly a method of influence of level of the tax loading is on the financial results of activity in industry of agriculture.

Постановка проблеми. Регулювання і оптимізація податкового навантаження є вкрай актуальним питанням для економіки України на сучасному етапі розвитку, адже показник податкового навантаження є основним критерієм ефективності системи оподаткування країни. Надмірне податкове навантаження в Україні негативно впливає на економіку країни, спричиняючи її значну тінізацію. Податковий тягар розподілено між платниками податків дуже нерівномірно, хиби стягування податків в Україні є вкрай високими, а це негативно позначається на діловій активності ринкових агентів і формує атмосферу недовіри громадян до фінансових інститутів. Зниження податкового навантаження є необхідною умовою виходу України з економічної кризи, що приведе до формування цілої низки позитивних зрушень в економічній і податковій сферах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи сучасних наукових підходів до визначення та оцінки важкості податкового навантаження в Україні, причин та наслідків його нерівномірного розподілу між суб'єктами господарювання, тенденцій та шляхів зміни закладені в роботах вітчизняних економістів В. Андрущенка, В. Вишневського, І. Луніної, А. Соколовської,

В. Федосова та ін. Серед зарубіжних дослідників слід виділити особливу увагу до даного питання А. Гарбергера, П. Самуельсона, Дж. Стігліца та інших. Віддаючи належне науковим надбанням згаданих науковців слід зауважити, що спеціальні дослідження стосовно особливостей розрахунку податкового навантаження та визначення міри його впливу на фінансові результати діяльності платників окремих галузей, зокрема сільського господарства практично відсутні.

Постановка завдання. Однією з найважливіших проблем у діяльності підприємства є проблема податкового навантаження та її вплив на його підприємницьку активність. В економіці будь-якої країни підприємство не зможе існувати, якщо йому доводиться віддавати у вигляді податків більше половини своїх доходів. З іншого боку, дуже мала частка доходів, сплачена у вигляді податків, не дає підприємству відчуття причетності до формування макроекономічного добробуту країни. Тому можливість знати і контролювати свій рівень податкового тягара для будь-якого підприємства є важливою в процесі ухвалення фінансових рішень. Саме на цій стадії особливої ваги набуває сам механізм обчислення рівня податкового навантаження, який має враховувати, в першу чергу, особливості господарської діяльності підприємства та використовуваний ним режим оподаткування. Специфіка діяльності сільськогосподарських підприємств та використання ним спеціального режиму оподаткування вимагає продовження наукових досліджень стосовно обґрунтування доцільності та способів визначення податкового навантаження та таких суб'єктів підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні, в науковій літературі відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття “податкове навантаження”. Цінним для наукового пошуку є визначення А. Соколовської, яка трактує категорію “податкове навантаження” - як ефекти впливу податків на економіку в цілому та на окремих їх платників, пов'язані з економічними обмеженнями, що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання [5, с. 8]. Зважаючи на

дане твердження, а також узагальнюючи підходи до визначення його сутності інших дослідників зазначимо, що найбільш повно зміст даної категорії ілюструють форми прояву. Так, поділяючи думку В. Карауша, слід констатувати той факт, що податкове навантаження реалізується на таких чотирьох рівнях (рис. 1) [1].

Рис. 1. Схема формування податкового навантаження платника податків

Одночасно, наявний кількісний підхід до сутності поняття “податкове навантаження” передбачає розробку методичних підходів щодо його оцінювання на різних рівнях: суб’єктів підприємницької діяльності, інституційних секторів, галузей, регіонів та країни в цілому.

Аналіз наявного методичного і наукового доробку засвідчив, що для оцінки податкового навантаження можуть бути використані різноманітні підходи. В окремих наукових працях, зокрема Т. Мунтян, вимірником податкового навантаження виступають самі податкові ставки, продукуючи

наступні складові елементи податкового навантаження: частка визначених до сплати податків у валовому внутрішньому продукті; рівень податків у розрахунку на одного зайнятого та на душу населення; частка податків у виручці від реалізації продукції, обсяг чистих податків, відображених у національних рахунках; різниця між загальною сумою податкових надходжень і видатками й трансфертами з бюджету на утримання приватного сектору економіки [4, с. 193].

Традиційним підходом до виміру загального рівня податкового тиску на економіку є використання податкового коефіцієнту (tax ratio), що розраховується як відношення суми сплачених податків, включаючи обов'язкові відрахування в державні соціальні фонди, до ВВП у ринкових цінах. При цьому слід зазначити, що обов'язкові відрахування у соціальні фонди враховуються при розрахунку податкового коефіцієнта на тій підставі, що відповідно до міжнародних статистичних стандартів вони розглядаються як податки, а не як звичайні страхові внески (табл. 1).

Таблиця 1

Податкове навантаження на економіку в країнах світу*

Країна	Рівень податкового навантаження, %	Країна	Рівень податкового навантаження, %
Австрія	41,9	Іспанія	37,2
Данія	48,9	Швеція	48,2
Франція	43,6	Швейцарія	29,7
Німеччина	36,2	Великобританія	36,6
Італія	43,3	США	28,3
Норвегія	43,4	Україна	35,9

* розраховано автором на підставі статистичних даних станом на 01.01.2010р.

Наведені дані підтверджують факт, що найвищий рівень податкового навантаження притаманний скандинавським країнам, зокрема Норвегії, Данії, Швеції. У них склалась достатньо раціональна й ефективна система розподілу і використання зібраних коштів на соціальні цілі. На противагу цим країнам порівняно низький рівень податкового навантаження характерний для США, що обумовлюється специфічним використанням податкової політики як засобу

створення сприятливих умов для діяльності промислових компаній, що потребує низького рівня оподаткування.

Показник податкового навантаження в Україні порівняно з іншими країнами з розвинутою ринковою економікою, знаходиться на середньому рівні. Однак, при цьому така позитивна характеристика вітчизняної податкової системи поєднується з існуючою проблемою значного вплив пільг на розподіл податкового навантаження. На практиці досить частим є така ситуація, при якій платники податків, які не мають пільг і виконують свої платіжні зобов'язання, отримують податковий тиск є удвічі більший за середній рівень. В результаті впливу даного фактору податкові зобов'язання нерівномірно розподіляються між галузями економіки і підприємствами. Тому, певною мірою, проблема нерівномірного розподілу податкового навантаження в Україні є значно гострішою, ніж проблема його загального рівня.

Досвід зарубіжних країн загалом свідчить, що при достатньо високому рівні податкового навантаження поширеними є різноманітні форм державної підтримки у сфері оподаткування, а саме: звільнення деяких підприємств від необхідності ведення звітності про результати господарської діяльності та запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку і звітності; використання податків на оціночний дохід і мінімальних податків; податкові кредити (відрахування із суми нарахованого податку).

Поділяючи вищеобґрунтовану позицію щодо доцільності обчислення податкового навантаження на рівні держави, вважаємо необхідним здійснення обчислення відповідного показника в розрізі галузей економіки та окремих підприємств.

Агропромисловий комплекс національної економіки характеризується специфічними механізмами в організації податкових відносин. Так, сільськогосподарські товаровиробники є учасниками спеціального режиму оподаткування ПДВ, а також сплачують фіксований сільськогосподарський податок в заміні податку на прибуток та ряду інших податкових платежів. Такі особливості фінансових відносин з податковими органами обґрунтовують

необхідність специфічного підходу до обчислення рівня податкового тиску, як на окреме сільськогосподарське підприємство, так і на аграрний сектор АПК в цілому.

Зважаючи на існуючі методичні напрацювання щодо розрахунку податкового навантаження та беручи до уваги специфіку податкових відносин в галузі вважаємо виправданим використання наступних методик його розрахунку (формули: 1 і 2).

$$ПН_{гсг} = \sum П_{сп} / ВП_{сг} \quad (1)$$

$$ПН_{сгп} = \sum П_{сп} / ВР, \quad (2)$$

де $ПН_{гсг}$ - податкове навантаження на підприємства сільського господарства;

$\sum П_{сп}$ - загальна сума сплачених податків в рамках спецрежимів (ПДВ, ФСГП);

$ВП_{сг}$ - валова продукція сільськогосподарської галузі;

$ПН_{сгп}$ - податкове навантаження на окреме сільськогосподарське підприємство;

$ВР$ - виручка від реалізації підприємством продукції (товарів, робіт, послуг).

Доцільність розрахунку податкового навантаження в такий спосіб, на наш погляд, є виправданим з тих позицій, що джерелами сплати податкових платежів в рамках спецрежимів є саме виручка від реалізації сільськогосподарськими товаровиробниками результатів їх праці – продукції, товарів, робіт, послуг. І саме цим якісно відрізняється механізм обчислення податкового навантаження від підприємств інших галузей, що перебувають на загальній системі оподаткування.

Висновки Безумовно в запропонованій методиці обчислення податкового тиску в аграрному секторі АПК є елементи, які потребують детальнішого обґрунтування, зокрема врахування таких факторів, як правильність

застосування порівняльних цін при визначенні загального обсягу валової продукції галузі та королювання на питому вагу сільськогосподарських підприємств – учасників спец режимів в їх загальній чисельності. Однак важливість розрахунку даного показника є однозначно необхідною при плануванні основних напрямків діяльності сільськогосподарських підприємств, що в кінцевому результаті має сприяти покращенню їх фінансових результатів та, загалом, стабільному розвитку галузі.

Список літератури:

1. Карауш В.В. Податкове навантаження на підприємства в Україні та країнах ЄС [Електронний ресурс]. / В.В. Карауш // www.confcontact.com/2008dec/1_karaush.htm
2. Кизилова Л.О. Особливості визначення податкового навантаження підприємств / Л.О. Кизилова, М.І Стецишин // Науково-технічний збірник № 3. – Харків: ХДЕУ, 2005. – С. 216 – 221.
3. Кушнірчук Ю.М. Оптимізація рівня фіскального навантаження з метою економічного забезпечення держави [Електронний ресурс] / Ю.М. Кушнірчук // Науковий вісник НЛТУ Україна. - 2010. – С. 161-169. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_11/161_Kusz.pdf.
4. Мунтян Т.В. Податкове планування – як засіб зниження податкового тиску на суб'єктів підприємницької діяльності / Мунтян Т.В. // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2009. – Вип. 64. – С. 192 - 197.
5. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. – 2005. – № 5. – С. 4–12.
6. www.ukrstat.gov.ua.